

Co nás učí nehoda autobusu
v Chorvatsku z června 2012:
Známe svá práva?

České sdružení obětí
dopravních nehod

*„Pokud by pavouci spojili sítě, chytí lva.“
Africké přísloví, Etiopie*

Co nás učí nehoda autobusu
v Chorvatsku z června 2012:
Známe svá práva?

*České sdružení obětí dopravních nehod
Praha
srpen 2012*

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
1) PŘIPOMÍNKA UDÁLOSTI	8
2) ÚVOD	9
3) OBECNÁ DOPORUČENÍ	10
4) PRÁVA, NÁROKY A POVINNOSTI ZASAŽENÝCH	10
<i>Cestující a pozůstalí po zemřelých obětech</i>	10
a) <i>Právní možnosti poškozených a pozůstalých v občanskoprávním řízení včetně jednání s pojišťovnamí</i>	11
b) <i>Nároky a náhrady škody poškozených a pozůstalých z hlediska systému sociálního zabezpečení ČR</i>	12
c) <i>Práva poškozených a pozůstalých v rámci trestního řízení</i>	17
<i>Cestovní kancelář a její povinnosti</i>	17
<i>Dopravce autobusu, jeho práva a povinnosti</i>	18
<i>Pozůstalá rodina zemřelého řidiče a její nároky</i>	18
5) ZÁVĚR	20
6) KONTAKTY	21
<i>Právní poradenství (bezplatné)</i>	21
<i>Navazující kontakty a služby</i>	21
7) POUŽITÉ ZDROJE	22

PŘEDMLUVA

Vážení spoluobčané,

reagujeme touto příručkou na tragickou dopravní nehodu autobusu, ke které došlo ze soboty na neděli 23. června tohoto roku v Chorvatsku a která bolestně zasáhla nejen přímé účastníky nehody a jejich rodiny, záchranáře a krizové pracovníky zasahující na místě, ale také českou veřejnost, nás všechny.

Právě v čase dovolených, kdy rádi odjíždíme načerpat síly za sluncem, k moři, odpočinout si a nabrat dech, nás neštěstí – náhlá bolest a utrpení – o to víc zaskočí. Některým navždy změní život.

*S účastníky nehod a pozůstalými po nehodách spolupracujeme dlouhodobě. Ze zkušenosti se ukazuje **právní podpora** zasažených lidí i organizací jako velmi důležitá. Dovolujeme si proto nabídnout vám, lidem a organizacím, kterých se tato nehoda dotkla, několik nejdůležitějších právních informací a doporučení.*

*Brožura vznikala jako materiál ke jmenované nehodě. Poznatky a doporučení **nelze proto zobecnit** na každou nehodu v zahraničí, ani na všechny havárie autobusu (například vylučuje popis práv v rámci trestního řízení, která jsou obvykle velmi podstatná pro všechny zasažené skupiny, jak si přečteme dále v textu).*

Jazyk brožury jsme volili co nejjednodušší, aby mu rozuměli především laici. Neklade si proto ambice na vyčerpávající právní přehled, ani jsme mnohdy nedodržovali právní řeč, která by mohla být vnímána jako příliš formální či méně srozumitelná. Obsahovou správnost textu však díky týmové spolupráci můžeme zaručit.

Konečná podoba textu vznikala dva měsíce po události. Řada záležitostí, o nichž se zde píše, již proběhla. Doufáme však, že uvedené informace a kontakty zvýší občanské právní vědomí, dodají odvahu hájit svá práva a podpoří tak svépomoc i vzájemnou pomoc občanů a organizací zasažených i jinými neštěstími.

Tým Českého sdružení obětí dopravních nehod,

Psychosociálního intervenčního týmu ČR,

Dlouhé cesty

a dalších spolupracovníků

1) PŘIPOMÍNKA UDÁLOSTI

Co se dělo při a po autobusové nehodě českých turistů v Chorvatsku roku 2012?

V sobotu 23. června 2012 krátce před čtvrtou hodinou ranní havaroval poblíž tunelu Sveti rok v Chorvatsku český zájezdový autobus s dvěma řidiči a dalšími čtyřiceti devíti cestujícími, klienty brněnské cestovní kanceláře Atlas Adria.

Oba řidiči jindřichohradecké firmy JH Bus byli zkušení, s dlouholetou praxí. Řidič za volantem zemřel při nehodě. Státním zastupitelstvím v chorvatském Karlovaci byl označen jako viník nehody; příčinou byl pravděpodobně mikrospánek (možné přecenění sil nedaleko cílového místa), pro což svědčila nepřítomnost brzděné stopy. Zdravotní důvody byly vyšetřováním vyloučeny. Druhý řidič v době nehody spal, jak mu nakazují předpisy. Cestující se vzájemně pravděpodobně neznali. Na místě jich zahynulo osm. Řidič, další muž, pět žen včetně babičky vážně zraněných dvojčat a šestiletá holčička. Identifikace těl byla ukončena k půlnoci 26. června, poté byl možný jejich převoz do ČR. Uskutečnil se za další tři dny pěti pohřebními vozy.

Na místě zasahovali záchranáři ze záchranné služby u tunelu a blízkých měst Gospić a Zadar. Pomáhali jim dva nebo tři cestující. Většina zraněných byla převezena do nemocnice v Gospići. Tři nejvážněji zraněné, mezi nimi třináctiletá dvojčata, transportoval vojenský vrtulník do záhřebské univerzitní nemocnice Dubrava. Do Chorvatska postupně přijížděli rodiče a další příbuzní těžce zraněných a obětí.

Druhý den po nehodě se první část cestujících vrátila letecky armádním speciálem do ČR. Část zraněných mířila do brněnské, část do střešovické nemocnice v Praze. V té době šest lidí nebylo ještě schopno převozu a jedna žena zůstávala s nimi jako doprovod. Tři turisté se rozhodli pokračovat k moři; zbývající tři pacienti odvážely domů sanitky a dva lidé odjeli vlastním autem. Za týden – 30. června se vrátili do vlasti poslední zraněné ženy, které byly převezeny do krčské nemocnice v Praze.

Informace o nehodě a svých právech se cestující a jejich blízcí dozvídali především od:

- **pracovníků českého konzulátu** osobně i pomocí nouzové linky určené rodinám cestujících;
- **ministerstva zahraničí**, jemuž konzularisté předávali aktuální informace o tom, kdo z cestujících utrpěl jaká zranění a na kterém oddělení nemocnice leží;
- **cestovní kanceláře Atlas Adria**, na kterou ministerstvo zahraničí odkazovalo též blízké cestujících; cestovní kancelář okamžitě vydala prohlášení, zřídila krizovou telefonní linku, vyslala na místo svého delegáta, lidem propuštěným z nemocnice a jejich příbuzným zajistila ubytování, pomáhala cestujícím a pozůstalým s vyřízením formalit až po předání podkladů pojišťovně, u níž má povinné ručení a která hrađí četné náhrady včetně repatriací (= návrat klientů a tělesných pozůstatků do vlasti) a odškodného. Vracela též peníze za neuskutečněnou dovolenou.
- **pojišťoven** (ČSOB, Kooperativa a Allianz) a jejich pracovníků, kteří ovládali chorvatštinu a vyřizovali vypořádání s chorvatskými zdravotnickými zařízeními, a dalších, kteří byli k dispozici jen lidem z havarovaného autobusu a jejich příbuzným.

Takto jsme informace o nehodě přejali z médií. Možná jste ten příběh zažili jinak. Budeme vděčni za upřesnění k němu i obsahu brožury, kterou nabízíme.

2) ÚVOD

Všechny vážné dopravní nehody s následky na zdraví či na životech na nás mívají výrazný vliv – ovlivňují naši psychiku, vztahy, i zdraví, ale zasahují také do mnoha právních oblastí, což pro nás zpravidla znamená nové úkoly a nároky na praktické řešení situace.

Nehody vstupují do oblasti správního, trestního, občanského, pracovního práva i sociálního zabezpečení. Z těchto oblastí potom vyplývají i konkrétní práva a povinnosti pro obviněné z trestného činu i poškozené nebo pozůstalé. **Problematika bývá složitá pro poškozené, pozůstalé i pro další zasažené lidi či organizace. Zastoupení zkušeným právním zástupcem je proto zcela na místě!** (Neusarová, 2009, s. 76).

Vzhledem ke skutečnosti, že právě **poškození a pozůstalí** po zemřelých obětech mívají v praxi s uplatňováním svých práv potíže, bude větší část brožury zaměřena na jejich vybraná práva a nároky a na možnosti jejich uplatňování v praxi. Potřebné informace však najdou také ostatní zasažení účastníci (řidič autobusu a jeho rodina, provozovatel vozidla, resp. dopravce, cestovní kancelář a další).

Pojmosloví

Na počátku uvádíme **zjednodušené právní pojmosloví**, které budeme dále užívat. Pro porozumění textu je důležité.

Poškození – ti, kterým bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma.

Pozůstalí – děti, rodiče, manžel/ka, sourozenci a blízké osoby žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku nehody, která byla příčinou jeho ublížení na zdraví s následkem smrti (Pracovní skupina pro tvorbu standardů psychosociální krizové pomoci při MV, léto 2009, leták, s. 1, upraveno).

Ostatní pojmy jsou přiblíženy přímo v textu a v poznámkách pod čarou (případně je na ně odkázáno v příslušném zdroji).

1 Zde nás může napadnout otázka, jak drahé jsou služby právníků-specialistů?

Některé pojišťovny, jmenovitě Česká pojišťovna, Česká podnikatelská pojišťovna a Česká kancelář pojistitelů uzavřely smlouvu s Českou advokátní komorou, že při smírném (tedy mimosoudním) vyřešení náhrady škody poškozeným či pozůstalým po oběti dopravní nehody uhradí jejich advokátovi 3 právní úkony počítané podle advokátního tarifu z vyplacené částky. Obecně advokáti se svými klienty uzavírají dohodu o odměně, kdy se mohou dohodnout na pevné částce za každý právní úkon nebo na úkonové odměně počítané podle advokátního tarifu, nebo na podílové, tedy procentuální odměně z vymožené částky. Pokud se nedohodnou, platí podle advokátního tarifu (což je vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb).

Například v **Českém sdružení obětí dopravních nehod však advokát** a odborný garant za právní oblast **zastupuje své klienty zdarma**, když svou odměnu nárokuje na pojišťovnách, u nichž je pojištěno vozidlo viníka nehody (může tak činit podle ustanovení § 6, odst. 2, písm. d) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, jak se dočteme blíže v textu).

3) OBECNÁ DOPORUČENÍ

Pamatujme na to, že **práva** (i povinnosti) **máme všichni, at' jsme v roli poškozeného, pozůstalého, viníka či dalších zúčastněných** a že **existují cesty, jak je můžeme uplatňovat** (případně existují lidé nebo organizace, kteří nás v tom podpoří).

Níže připojujeme několik doporučení, která se osvědčují z praxe a mohou být užitečná při dopravních nehodách, ale i běžně tam, kde vstupujeme do styku s institucemi, úřady, různými společnostmi a dalšími organizacemi.

- I. **Ukládejme pečlivě všechny doklady a dokumentaci** související s nehodou nebo jejími následnými důsledky (např. zdravotní dokumentace, cestovní doklady do nemocnice, úmrtní list – pokud možno si ponechejme originály, předávejme kopie) a **vyhledejme včas právní pomoc**: všichni můžeme využít bezplatné právní pomoci či konzultace (například v občanských poradnách, viz Kontakty).
- II. **O další šetření nehody se průběžně zajímejme.**
- III. **Dejme pozor na zprostředkovatelské firmy**, jejichž počet nyní narůstá a které zejména poškozeným a pozůstalým nabízejí rychlé vyřízení věci a odškodnění v tzv. "maximální výši" (z praxe víme, že se jedná o běžné zákonné nároky a asto zdaleka nesplní očekávání poškozených a pozůstalých).

Uvažujeme-li o spolupráci s takovou firmou (společností), **ptejme se vždy** na její podmínky a reference **u důvěryhodných zdrojů** (viz Kontakty na závěr textu), **pečlivě pročtěme navrhované smlouvy i další dokumenty a požádejme před podepsáním jakýchkoliv dokumentů ověřené specialisty o radu** (advokáty, právníky se specializací na náhradu škody, viz opět Kontakty apod.).

- IV. **Nepodepisujeme text, kterému z různých důvodů nerozumíme. Co je psáno, to je dáno a tudíž vymahatelné. Máme vždy právo si text nejdříve přečíst, příp. prokonzultovat s nezúčastněným odborníkem nebo blízkým, a teprve potom podepsat.**

4) PRÁVA, NÁROKY A POVINNOSTI ZASAŽENÝCH

Cestující a pozůstalí po zemřelých obětech

Po skončení vyšetřování na místě nehody starosti pokračují, spolupracujeme nadále s policií, cestovní kanceláři a dopravcem havarovaného autobusu, resp. pojišťovny jmenovaných, zajímejme se o další postupy a soudní řízení. Využijme podpory blízkých, obce, komunity i organizací.

To platí nejen pro zúčastněné cestující – turisty, ale také pro druhého řidiče autobusu (který podle informací z médií k události nehody v Chorvatsku spal a vyvázl bez zranění).

Níže je uveden výčet nejdůležitějších právních nároků, o kterých často poškození a pozůstalí nemají potřebné informace, včetně možností, jak je mohou uplatňovat.

a) Nároky poškozených a pozůstalých v občanskoprávním řízení včetně jednání s pojišťovnami

V občanskoprávním řízení mohou poškození a pozůstalí uplatnit svůj nárok na náhradu škody. Níže je uveden jejich kompletní přehled.

Podle občanského zákoníku má poškozený právo na náhradu:

- **věcné škody** – zničené věci při nehodě,
- **účelně vynaložených nákladů spojených s léčením** – výdaje, které poškozený vynaložil na to, aby dosáhl zlepšení zdravotního stavu, náklady na vydatnější stravu, náklady na ošetřovatelku, výpomoc třetí osoby v domácnosti, cesty rodinných příslušníků do zdravotnického zařízení, výdaje na léky, zdravotní pomůcky, bezbariérovou přestavbu, výdaje za regulační poplatky apod.,
- **nákladů spojených s pohřbem a nákladů na výživu pozůstalých** – zde se jedná o nároky pozůstalých, kteří přišli o svého blízkého při nehodě,
- **ztráty na výdělků po dobu pracovní neschopnosti** – rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a nemocenskými dávkami,
- **ztráty na výdělků po ukončení pracovní neschopnosti** – rozdíl mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a příjmem po poškození (tj. výší invalidního důchodu pokud byl přiznán),
- **bolestného** – finanční odškodnění za bolesti způsobené poškozením na zdraví, jeho léčením a odstraňováním jeho následků. Lékař či znalec může hodnocení zvýšit o 50 % či 100 % s ohledem na náročnost léčení,
- **dalším důležitým nárokem je ztížení společenského uplatnění** – následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnost uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví. *V praxi se ztížení společenského uplatnění zjišťuje zhruba jeden rok od úrazu.*

V této souvislosti je třeba dále zmínit důležité ustanovení, kterým byly pro pozůstalé po obětech dopravní nehody stanoveny pevné částky jednorázového odškodnění.

Za škodu usmrcením člověka, náleží pozůstalým podle § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, **jednorázové odškodnění**, a sice:

a) manželovi nebo manželce 240 000 Kč, b) každému dítěti 240 000 Kč, c) každému rodiči 240 000 Kč, d) každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč, e) každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč, f) každé blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem smrti, 240 000 Kč.

Náhradu škody, včetně jednorázového odškodnění pozůstalých, je povinen vždy uhradit ten, kdo za škodu odpovídá.

V oblasti občanského práva je to **provozovatel vozidla, resp. dopravce a také cestovní kancelář** a v případě trestní odpovědnosti viník nehody (v našem případě řidič).

Z praktického hlediska a našich zkušeností **je pro poškozené a pozůstalé mnohem snazší a jistější požadovat náhradu škody (tzv. pojistné plnění) rovnou po pojistiteli autobusu.**

Také podle ustanovení § 9 odst. 1) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, **má poškozený právo uplatnit svůj nárok právě u příslušného pojistitele vozidla.**

Na viníkovi nehody v tomto případě nelze nic nárokovat, ledaže by se poškození a pozůstalí přihlásili o své nároky v dědickém řízení. Toto je ale spíše teoretická možnost, protože mnohem praktičtější a jednodušší je výše uvedená cesta.

Z hlediska zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, je třeba dále zmínit také **ustanovení § 6, odst. 2, písm. d), které umožňuje pojištěnci (viníkovi), aby za něho pojistitel (resp. příslušná pojišťovna) uhradil poškozenému či pozůstalému i účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením** (a to při uplatňování nároků v souvislosti se způsobenou škodou na zdraví nebo usmrcením, nebo způsobenou škodou vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, případně ušlým ziskem).

Odškodnění nárokuje co nejdříve. Promlčecí lhůta totiž činí 3 roky a začíná běžet 1 rok od pojistné události (tzn. 4 roky).

b) Nároky a náhrady škody poškozených a pozůstalých z hlediska systému sociálního zabezpečení ČR

Téma vážných dopravních nehod se týká bezprostředně všech tří pilířů stávajícího systému sociálního zabezpečení u nás, tedy **sociálního pojištění**, a to v rámci **nemocenského pojištění, důchodového a také zdravotního pojištění, dále sociální pomoci a sociální péče a také státní sociální podpory.** (Zdravotnímu pojištění se zde z úsporných důvodů nebudeme věnovat – odkazujeme na užitečné informace např. na www.ferovanemocnice.cz.)

• Nároky pro zraněné cestující vyplývající ze systému nemocenského pojištění

Konkrétní důležitou dávkou nemocenského pojištění je například **nemocenské**, které náleží pojištěnci uznanému dočasně práce neschopným. U osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ) je podmínkou účast na pojištění alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházející dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti.²

Ošetřovné – je dávka, na kterou má práce schopný zaměstnanec/zaměstnankyně nárok, protože musí například: a) **ošetřovat nemocné dítě mladší 10 let**; b) **ošetřovat jiného nemocného člena rodiny, jestliže jeho zdravotní stav vyžaduje nezbytně ošetřování druhou osobou**, blíže v § 39 a dále v zákoně č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Z 187/06), přičemž musí být splněna podmínka, aby **nemocný člen rodiny žil spolu se zaměstnancem ve společné domácnosti.**

Na OSVČ pracující na živnostenský list, ani na jejich rodinné příslušníky se tato dávka nevztahuje, tzn. neposkytuje se jim, stejně jako např. zaměstnancům činným na základně dohody o provedení práce, zaměstnancům na nepravděpodobnou výpomoc, domácím zaměstnancům apod.

Nemocenské pojištění zaměstnanců provádí **příslušná okresní správa sociálního zabezpečení (dále OSSZ)** a příslušné služební útvary, takže i tam **je možno se s těmito dotazy na konkrétní nároky obrátit a doptat se na všechny podrobnosti** (včetně formy zpracování písemných žádostí apod.)³.

OSSZ nárok na dávku posoudí a v případě splnění všech podmínek dávku přizná a následně vyplatí; v opačném případě vydá rozhodnutí o zamítnutí dávky z důvodu nesplnění podmínek. Žádost o výplatu dávky se podává:

- u **zaměstnavatele**, jde-li o zaměstnané osoby, s výjimkou zahraničních zaměstnanců,
- u **OSSZ**, jde-li o OSVČ, o osoby, které byly zaměstnanými osobami, pokud jim vznikl nárok na dávku v ochranné lhůtě a jejich bývalý zaměstnavatel zanikl, a o zahraniční zaměstnance,
- podle písmen a) až b), vznikl-li nárok na dávku v ochranné lhůtě nebo uplatňují-li nárok na výplatu dávky lidé v případě úmrtí pojištěnce (§ 109 Z 187/06 In Arnoldová, 2012, I., s. 13).

² Dočasnou pracovní neschopností se míní stav, který neumožňuje pojištěnci vykonávat dosavadní pracovní činnost či plnit povinnosti uchazeče o zaměstnání (bliže § 55 Z 187/06, Arnoldová, I. 2012, s. 15).

Podpůrní doba u nemocenského začíná 22. kalendářním dnem trvání dočasné pracovní neschopnosti a končí dnem, jímž končí dočasná pracovní neschopnost, pokud nárok na nemocenské trvá až do tohoto dne. OSVČ mají v případě úrazu či nemoci nárok na nemocenské dávky až od 22. dne nemoci, do té doby jsou bez finančních prostředků, přestože si každý měsíc řádně hradí dobrovolné nemocenské pojištění.

³ Veškeré doklady a podklady musí přebírat od pojištěnců jejich zaměstnavatelé, a ti je dále předávají na OSSZ – orgánu nemocenského pojištění, eventuálně resortnímu orgánu nemocenského pojištění.

Úrazové pojištění

Pro případ tragických událostí máme v naší republice možnost uzavřít *dobrovolné úrazové pojištění*, tedy uzavřít pojistnou smlouvu, kde jsou uvedeny i druhy a podmínky pojištění. Jeho smyslem je zmírňovat nebo odstraňovat následky pojistných událostí v životě pojištěnce (přičemž *pojistnou událostí* je v tomto případě *úraz*, který člověk utrpěl *za trvání* jím smlouveného *pojištění*).

- **Možné nároky vyplývající z dobrovolného pojištění u komerčních pojišťoven - pro poškozené cestující i pozůstalé cestujících**

V současné době existují 2 hlavní skupiny pojištění: 1) *životní pojištění* a 2) *úrazové pojištění* (v jehož rámci je nejčastěji sjednáno plnění za dobu nezbytného léčení tělesných poškození úrazem, za trvalé následky úrazu a za smrt následkem úrazu), k němuž je možné přiřadit ještě *důchodové pojištění*. Úrazové pojištění se sjednává samostatně nebo jako připojištění k životnímu pojištění, eventuálně ve smlouvách o sdružených pojištěních (Neusarová, 2009, s. 102-103).

Bývá proto užitečné vědět, zda měl náš blízký (například manžel, manželka) sjednáno životní nebo úrazové pojištění a mít po ruce smlouvu/y, abychom potom mohli své nároky vyplývající z tohoto pojištění na dané pojišťovně uplatnit.

Důchodové pojištění

Důchodové pojištění, jako jedna z částí sociálního pojištění, je v ČR *pojištěním povinným pro všechny výdělečně činné osoby*. Pojistné na důchodové pojištění platí zaměstnanci, zaměstnavatelé, OSVČ a osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění. Výběr tohoto pojistného a jeho kontrolu zajišťují *orgány OSSZ*.

- **Dávky důchodového pojištění - pro poškozené cestující a pozůstalé (všech skupin)**

Podle § 4 zákona č. 155/95 Sb., o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů (dále jen Z 155/95), se z důchodového pojištění poskytuje celkem 5 druhů důchodů.

Z hlediska následků jmenované dopravní nehody jsou nejdůležitějšími tyto tři: 1) *invalidní důchod*, 2) *vdovský a vdovecký důchod*, 3) *sirotčí důchod*.

Invalidita

Vzhledem k obsažnosti tématu invalidity, odkazujeme na přesné informace o potřebné době pojištění nutné pro nárok na invalidní důchod a dalších důležitých podrobnostech na Z 155/95 a můžeme se na to zeptat také u příslušného orgánu OSSZ⁴.

- **Pozůstalostní důchody – vdovské a sirotčí důchody – pro všechny skupiny pozůstalých**

Vdovský, resp. vdovecký důchod a sirotčí důchod náležejí pozůstalému manželovi/manželce či dítěti po zemřelém účastníkovi nehody, který byl v den, kdy se mu nehoda přihodila, pojištěn a splňoval zákonem stanovené podmínky⁵.

O pozůstalostní důchod je třeba zažádat, a to u OSSZ podle místa trvalého pobytu. Požádat lze i později, protože nárok na dávku se nepromlčuje, ale důchod může být vyplacen maximálně pět let zpětně. Pokud pozůstalý zároveň pobírá jakýkoliv vlastní důchod, platí pravidlo o souběhu důchodů, tj. vyšší důchod je pobírán v plné výši a u nižšího důchodu se krátí procentní výměra na polovinu (základní výměra nenáleží) (Arnoldová, 2012, I., s. 54).

Sirotčí důchod

Nárok na něj má nezaopatřené dítě v případě, že zemřel rodič (nebo osvojitel) tohoto dítěte nebo člověk, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů, a dítě na něj bylo v době jeho smrti převážně odkázáno výživou. Dále platí opět, že musí být pro přiznání nároky splněny zákonem stanovené podmínky, které se dozvíme přímo v zákoně nebo na příslušné OSSZ⁶.

Výplata důchodu do 18 let věku náleží rodiči, po 18. roku věku náleží sirotkovi, v tomto případě musí sám požádat ČSSZ o zaslání dávky do jeho rukou.

⁴ *Výše základní výměry invalidního důchodu činí 9 % průměrné mzdy měsíčně (2270 Kč měsíčně), plus výše procentní výměry, která je různá u každého stupně invalidity zvlášť.*

⁵ *Výše základní výměry vdovského a vdoveckého důchodu činí 9 % průměrné mzdy měsíčně (2 270 Kč). Výše procentní výměry vdovského a vdoveckého důchodu činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl (nebo by měl) nárok manžel/manželka v době smrti.*

⁶ *Výše sirotčího důchodu. Základní výměra sirotčího důchodu činí 9 % průměrné mzdy měsíčně (2 270 Kč), výše procentní výměry sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl (nebo by měl) nárok zemřelý v době smrti.*

K žádosti (na OSSZ) o sirotčí důchod je třeba přiložit doklady zemřelého, a to doklad o vztahu k zemřelému (rodný list) a úmrtní list. Pokud zemřelý/á ještě nepobíral/a starobní nebo invalidní důchod, budou třeba i doklady k určení nároku a výše důchodu. Důchody pozůstalých náleží vedle příjmu z výdělečné činnosti bez jakéhokoliv omezení, nekrátí se.

Sociální péče o občany zdravotně postižené

Další oblastí a pilířem sociálního zabezpečení je sociální péče.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, upravuje poskytování peněžitých dávek osobám se zdravotním postižením určených ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a k podpoře jejich sociálního začleňování a průkaz osoby se zdravotním postižením.

- **Druhy dávek sociální péče – pro poškozené zraněné cestující**

Pokud se prognóza různých úrazů nevyvíjí po nehodě dobře, lidé mohou zůstat trvale zdravotně postižení, proto zde uvádíme i krátké pojednání o jejich nárocích na dávky.

Lidem se zdravotním postižením se poskytují tyto dávky:

a) příspěvek na mobilitu a b) příspěvek na zvláštní pomůcku.⁷

V této souvislosti je třeba zmínit i **příspěvek na péči**, který se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. **Příspěvek je státní dávkou, o které rozhoduje a vyplácí ji Krajská pobočka úřadu práce, zdravotní stav a stupeň závislosti posuzuje OSSZ svým lékařem (posudkovým lékařem)** (Arnoldová, 2012, I., s. 45-47).

- **Státní sociální podpora – pro všechny skupiny pozůstalých**

Státní sociální podpora je též jedním z pilířů sociálního zabezpečení. Je upravená zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Podstatnou dávkou **státní sociální podpory je z hlediska nároku pozůstalých pro případ smrti jejich blízkého po nehodě pohřebné.**

⁷ **Nárok na příspěvek na mobilitu** má člověk starší 1 roku, který není schopen zvládat základní životní potřeby v oblasti pohyblivosti, tj. mobility nebo orientace, opakovaně se v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravován a nejsou mu poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. **Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu**, s výjimkou podmínky opakovaného dopravování, musí být splněny po celý kalendářní měsíc, což žadatel prokazuje čestným prohlášením. **Výše příspěvku na mobilitu činí za kalendářní měsíc 400 Kč.** (Arnoldová, 2012, I., s. 46). **Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku** má člověk, který má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí (nebo těžké sluchové postižení anebo těžké zrakové postižení charakteru dlouhodobě nepřiznivého zdravotního stavu), a jeho zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku.

Pohřebné náleží od 1. 1. 2008 jednorázově člověku, který vypravil pohřeb **nezaopatřenému dítěti**, nebo osobě, která byla **rodičem** nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelý měl ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. **Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou ve výši 5 000 Kč** (§ 47 Z 117/95).

c) Práva poškozených a pozůstalých v rámci trestního řízení

V trestním řízení by se řešilo zavinění za způsobení dopravní nehody tak, aby byla dopravní nehoda náležitě objasněna a její pachatel/é spravedlivě potrestán/i. Postup policie a soudu včetně nároků poškozených v trestním řízení je upraven především zákonem č. 141/1961 Sb., trestním řádem.

Ovšem **vzhledem k tomu, že viník jmenované nehody zemřel, bude trestní řízení s největší pravděpodobností zastaveno, protože jej nelze vést proti zemřelému.**

Poškození a pozůstalí se tak se svými nároky na náhradu škody, popř. nemajetkové újmy, mohou obrátit na civilní soud, tj. řízení ve věcech občanskoprávních.

Je třeba upozornit, že návrh poškozeného na náhradu škody je třeba v trestním řízení učinit nejpozději u hlavního líčení. **Nárok je třeba vyčísřit a náležitě doložit, např. zprávami od lékaře, doklady o zaplacení regulačních poplatků, účtenkami za léky atd.**

Pozůstalí mohou dále žádat po zaměstnavateli (dopravci) viníka nehody, pokud byl k němu v pracovním poměru, tzv. **přiměřené zadostiučinění**, a to **jako nemateriální újmu vyjádřenou jednak omluvou a také v penězích.** Zde záleží na rozsahu zasažení do osobnostních práv pozůstalých, ale i na finančních možnostech dopravce. (Pozn.: V případě, že by viník nehodu přežil a nebyl by v pracovním poměru k dopravci, šlo by žádat uvedené odškodnění přímo po něm. Dále platí, že pokud by zaměstnavatel viníka, resp. dopravce, popř. viník sám, neuhradil odškodnění dobrovolně, bylo by možné domáhat se přiznání odškodnění v občanskoprávním řízení). **Soudy přiznávají částky v rozmezí od 30 000 do 300 000 Kč**, výjimečně i více, a to pro jednotlivé pozůstalé.

Cestovní kancelář a její povinnosti

Také pro cestovní kancelář platí, že se v řešení nehody nadále pokračuje, spolupracuje dále s policií, dopravcem havarovaného autobusu, resp. pojišťovnami jmenovaných, zajímá se o situaci zasažených cestujících a jejich rodiny, plní zprostředkovatelskou funkci mezi poškozenými i pozůstalými a pojišťovnou dopravce, sleduje další postupy a soudní řízení, myslí na připravenost (například na událost podobného typu do budoucna včetně tvorby užitečných materiálů, krizových plánů ad.).

Cestovní kancelář má totiž v souladu s cestovní smlouvou poskytnout svým klientům nerušený průběh zájezdu. Jestliže dojde k nehodě, a tedy i ke škodě jejich klientů, nese za tuto škodu odpovědnost. Odpovídá i za škody způsobené těmi, koho si k poskytování služeb najala tak, jakoby je způsobila sama.

Proto odpovídá i za škody způsobené přepravní společností (dopravcem). Z hlediska odškodňování poškozených a pozůstalých je ovšem praktické, spolupracuje-li s pojišťovnou dopravce, viz výše i níže.

Dopravce autobusu, jeho práva a povinnosti

Také pro dopravce platí, že se v řešení nehody stejně jako se spoluprací s policií dále pokračuje, jakož i s cestovní kanceláří, resp. její pojišťovnou nebo svou vlastní pojišťovnou, dopravce se zajímá o situaci zasažených cestujících a jejich rodin, další postupy a soudní řízení, myslí na připravenost. (Vzhledem k tomu, že nehody se dějí každý den, můžeme se z nich učit pro případ podobných událostí do budoucna, vytvářet pro tyto účely metodické či informační materiály apod.)

Povinností v roli dopravce bude kromě *odškodnění poškozených cestujících a pozůstalých* (viz podrobně podkapitola a) Nároky poškozených a pozůstalých v občanskoprávním řízení včetně jednání s pojišťovnami) také *uhradit odškodnění pozůstalé rodině zemřelého řidiče autobusu* (což platí v případě, že zemřelý řidič autobusu byl s dopravcem v pracovním poměru), *příp. uhradit způsobenou škodu druhému řidiči autobusu*.

Vzhledem k zákonnému pojištění *odpovědnosti za škodu způsobenou pracovním úrazem* nebo nemocí z povolání má zaměstnavatel zároveň *nárok na to, aby za něj škodu uhradila pojišťovna* (Arnoldová a kol., 2009, s. 48).

Pro viníky jako jednotlivce, ale i dopravce a cestovní kancelář platí, že aktivní projevení lítosti, účasti a snaha o zmírnění následků vůči poškozeným a pozůstalým pomáhá vyrovnat se s vinou (i trestem) (Pracovní skupina pro tvorbu standardů psychosociální krizové pomoci při MV, léto 2009, leták, s. 3.)

Pozůstalá rodina zemřelého řidiče a její nároky:

V této části budou uvedeny nároky týkající se pozůstalých po zaměstnanci (řidiči), kterému byl způsoben s největší pravděpodobností pracovní úraz s následkem smrti. *Podmínkou ovšem zůstává, že by zemřelý řidič musel mít s dopravcem uzavřenou pracovní smlouvu (pokud by byl OSVČ a pracoval by na živnostenský list, tyto nároky se na pozůstalou rodinu nevztahují).*

V oblasti pracovně-právních vztahů, pokud je tedy úraz při dopravní nehodě zároveň pracovním úrazem, odpovídá za škodu podle § 366 odst. 1 ve spojení s § 369 zákoníku práce zaměstnavatel, u něhož byl zaměstnanec v pracovním poměru nebo jiném obdobném vztahu, a který je povinen odškodnění uhradit (resp. jeho pojišťovna). Zaměstnavatel v tomto případě totiž nese tzv. objektivní odpovědnost, což znamená, že odpovídá bez ohledu na své zavinění. (Jen v některých případech však může být tato odpovědnost částečně nebo úplně vyloučena, zejména porušil-li zaměstnanec bezpečnostní předpis nebo si úraz přivodil svou opilostí – Arnoldová, I., 2004, 162-163). O tom, zda je úraz úrazem pracovním či nikoliv rozhoduje zaměstnavatel.

Pro pozůstalou rodinu po zemřelém řidiči autobusu ovšem platí také výše uvedená podkapitola Úrazové pojištění a Důchodové pojištění.

Zmiňované nároky vycházejí ze zákoníku práce. Částky se v případě, že byl zaměstnanec (řidič) usmrčen při nehodě následkem pracovního úrazu, nevztahují na všechny vyjmenované skupiny osob, jako tomu bylo výše u § 444 odst. 3 občanského zákoníku, ale pouze na *manžela/manželku a děti ve výši 240 000 Kč* podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

Na adresu zaměstnavatele (v tomto případě dopravce, pokud byl zaměstnavatelem řidiče autobusu) mohou pozůstalí uplatňovat podle §§ 369-374 zákoníku práce následující nároky:

- *náhrada přiměřených nákladů spojených s pohřbem*: hradí se osobě, která tyto náklady vynaložila (nejčastěji se jedná o rodinného příslušníka zemřelého zaměstnance). Od nákladů spojených s pohřbem se odečte případné pohřebné;
- *náhrada nákladů na výživu pozůstalých* přísluší pozůstalým, kterým zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu, přičemž výpočet této náhrady vychází z průměrného výdělku zemřelého (Arnoldová a kol., 2009, s. 55);
- *dále jednorázové odškodnění pozůstalých*, které přísluší manželce/ce a nezaopatřenému dítěti, oběma zvláště ve výši 240 000 Kč, podobně jako v § 444 odst. 3 občanského zákoníku (v občanském zákoníku je ovšem uvedeno více skupin, které mají na tuto pevnou částku nárok).

V některých případech lze tuto náhradu škody poskytnout také rodičům zemřelého zaměstnance, *pokud s nimi žil zaměstnanec ve společné domácnosti*, v úhrnné výši opět 240 000 Kč, ale oběma dohromady (na rozdíl od občanského zákoníku, kde má každý rodič zvláště nárok odškodnění ve výši 240 000 Kč, tj. v celkové částce 480 000 Kč);

- *náhrada věcné škody* pak přísluší *dědicům zaměstnance*, přičemž za věcnou škodu se považuje taková škoda, která se projevila na majetku poškozeného zaměstnance v době jeho smrti (zde platí také ustanovení § 265, odst. 3; §§ 375–379 zákoníku práce).

Pokud byl řidič soukromě pojištěn v rámci životního pojištění, penzijního připojištění apod., pak mohou pozůstalí směřovat své nároky na tyto smlouvy.

ZÁVĚR

Výčet jednotlivých práv, možností, povinností a nároků, s přihlédnutím k okolnostem, které provázely událost nehody v Chorvatsku z 23. června, jsme si jen letmo přiblížili, jak rozsáhlé mohou být dopady dopravních nehod na nás všechny.

Brožura sice záměrně popisuje pouze základní právní a finanční nároky, ale další rozsáhlou šíří problematiky, kterou neštěstí zahrnuje v otázkách psychiky, rodinných i dalších vztahů a běžného života obecně v dlouhodobém dosahu, nezohledňuje. Potřebné informace a odkazy tohoto druhu jsou umístěny v kapitole Kontakty.

Ze zkušeností lidí, kteří dopravní neštěstí hromadného ale i individuálního typu zažili, můžeme říci, že každá taková událost zároveň může znamenat šanci *posílit právní vědomí a postavení své i svých blízkých a do budoucna usnadnit situaci jiným, kteří zažili něco podobného.*

Při popisu těchto řádků vzpomeňme například na hromadnou dopravní nehodu autobusu, která se stala u Nažidel z roku 2003, kde zasažení účastníci nehody a pozůstalí „přepsali právo“ vzhledem k tomu, že zejména jejich společným vlivem byla jednotlivá dnes již běžně nárokováná odškodnění obětmi nehod a pozůstalými, uzákoněna. Tuto skutečnost můžeme vnímat jako *výraznou zprávu o tom, že když se lidé spojí, mohou toho ve svých soukromých životech i ve společnosti mnoho udělat a změnit.*

5) KONTAKTY:

Právní poradenství (bezplatné)

Regionální:

Oblastní charita Blansko: www.blansko.charita.cz – bezplatná (a anonymní) psychická i sociálně-právní podpora.
Mobil: 603 291 388, NON-STOP Linka důvěry Blansko: 516 410 668

Celostátní:

Občanské poradny: www.obcanskeporadny.cz – bezplatná (prvotní) sociálně-právní pomoc pro občany. Na těchto webových stránkách je uveden seznam všech občanských poraden v ČR včetně aktuálních telefonických kontaktů,

České sdružení obětí dopravních nehod: www.csodn.cz – bezplatné psychosociální a právní poradenství poškozeným a pozůstalým po obětech dopravních nehod, poskytuje též materiály, zprostředkovává kontakty na další angažované laiky, odborníky a organizace, mobil: 773 618 420, 737 859 819, e-mail: csodn-poradna@centrum.cz.

Liga lidských práv: www.llp.cz – poskytuje informace o právech pro pacienty a informuje občany v případě liknavosti soudů v soudních sporech, nabízí materiály, doporučení, kontakty, tel.: 545 210 446, email: brno@llp.cz.

Navazující kontakty a služby:

O.s. Dlouhá cesta – pomoc pro všechny, kteří přežili své děti – www.dlouhacesta.cz, mobil: 602 186 732,

Psychosociální intervenční tým ČR – pomoc občanům a komunitám při neštěstích <http://pit-cr.info>, mobil: 739 244 774, e-mail: koordinator@pit-cr.info,

Krizový tým zřízený pro pomoc obětem autobusové nehody u Nažidel r. 2003: Magistrát města Karlovy Vary, mobil: 607 525 068, e-mail: j.gallova@mmkv.cz.

Další užitečné informace a odkazy:

<http://www.cssz.cz/cz> nebo <http://portal.mpsv.cz/>

Facebooková skupina pro zasažené i pomáhající: *Nehoda autobusu v Chorvatsku: Nejsme na to a v tom sami* – <http://www.facebook.com/groups/343489665733454/> – zde budou postupně přibývat také užitečné materiály, včetně této brožury a odkazy pro zasažené (kteří zde budou mít zároveň možnost se vzájemně propojit a vyměňovat si informace a své zkušenosti)

www.ferovajustice.cz

www.ferovanemocnice.cz

6) POUŽITÉ ZDROJE

ARNOLDOVÁ a kol., *ABC poškozených a pozůstalých po obětech dopravních nehod*. Praha: 2012. I. (4. aktualizovaná verze od roku 2006). (Materiál zpracovaný pro České sdružení obětí dopravních nehod). (74 stran).

ARNOLDOVÁ, A. *Prezentace pro České sdružení obětí dopravních nehod: Novelizace právních předpisů v roce 2012*. Praha: leden 2012. II.

ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. I. část. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0875-8.

NEUSAROVÁ, J.: *Poradenství a osvěta v rámci problematiky silničních dopravních nehod*. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra andragogiky a personálního řízení. Praha: 2009.

PRACOVNÍ SKUPINA PRO TVORBU STANDARDŮ PSYCHOSOCIÁLNÍ KRIZOVÉ POMOCI PŘI GŘ HZS MV ČR. *Leták: Prožili jsme dopravní nehodu. Jak dál? Informace a praktická vodítka pro nás – občany, které zasáhla dopravní nehoda*. OS ADRA a MV – GŘ HZS ČR. (2. vyd.) Praha: léto 2009.

ŠPITÁLSKÁ, 2006. In ARNOLDOVÁ a kol., *ABC postižených a pozůstalých po obětech dopravních nehod*. Praha: 2009 (3. aktualizovaná verze). (Materiál zpracovaný pro České sdružení obětí dopravních nehod). (74 stran), s. 3–5.

Zákony:

Zákon č. 155/95 Sb., *o důchodovém pojištění* ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 187/2006 Sb. *o nemocenském pojištění*, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 168/1999 Sb., *o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla*, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 329/2011 Sb., *o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením* a o změně souvisejících zákonů,

Zákon č. 117/1995 Sb., *o státní sociální podpoře*, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*, ve znění pozdějších předpisů ad.

Internetové zdroje:

<http://www.blansko.charita.cz>, ze dne 15.8.2012

<http://www.csodn.cz>, ze dne 1. – 10.8.2012

<http://www.csodn.cz/doporucene-kontakty>, ze dne 15.8.2012

<http://www.dlouhacesta.cz>, ze dne 14.8.2012

<http://www.llp.cz>, ze dne 15.8.2012

DLOUHÁ CESTA
Pomoc pro všechny, kteří přežili své děti

